

KİTAP İNCELEMESİ / BOOK REVIEW

İnşa Etmek ve Yaşamak: Şehir Etiği

Building and Dwelling: Ethics for the City

id Nil Temelli

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Samsun

Giriş

Sosyolog Richard Sennett'in ilk kez 2018 yılında yayımlanan *Building and Dwelling: Ethics for the City* adlı eseri, Aydın Çavdar'ın çevirisiyle 2025 yılında Ayrıntı Yayınları tarafından Türkçeye "İnşa Etmek ve Yaşamak: Şehir Etiği" adıyla kazandırılmıştır. Eser kenti çok katmanlı biçimde ele alan güçlü bir kuramsal ve tarihsel çerçeveyi sunmaktadır. Bölüm incelemelerine geçmeden önce, eserin bütününe yön veren temel kavramsal çerçeveyi kısaca ortaya koymak gerekmektedir. Richard Sennett, bu çalışmada modern kentlerin giderek daha kapalı, düzenlenmiş ve öngörülebilir yapılar hâline gelmesini eleştirirken; bu eğilime karşı açıklık, esneklik ve etik sorumluluk ilkelerine dayalı bir şehir anlayışı önermektedir. Sennett'e göre kentler, teknik olarak kusursuz biçimde tasarlanmalarına rağmen, gündelik yaşamın belirsizliği, karşılaşmaları ve toplumsal sürtünmeleri dışladıkları ölçüde etik açıdan yoksullaşmaktadır. Bu nedenle Sennett, kenti sürekli müzakere edilen, dönüşen ve kullanıcıları tarafından yeniden kurulan bir yaşam alanı olarak düşünmeye çağırır.

Kitabın ilk bölümü olan "İki Şehir", eserin kuramsal dayanağını oluşturur. Sennett bu bölümde *ville* (tasarlanan kent) ile *city* (yaşanan kent) ayrımını merkeze alarak çağdaş kent tarihini ele alır. Cerda'nın ızgara planından Haussmann'ın Paris'teki işlerine, Olmsted'in peyzaj anlayışından Simmel'in metropol yaşamına ilişkin çözümlerine; Tocqueville'in bireysellik vurgusundan Weber ve Tönnies'in toplumsal tipolojilerine ve Şikago Okulu'nun kenti ekolojik bir yapı olarak ele alan yaklaşımına dek uzanan geniş bir arka plan sunar. Bu tarihsel ve ku-

ramsal çerçeveye içinde Richard Sennett, Atina Tüzüğü'nü, kentin yaşama, çalışma, dinlenme ve dolaşım olmak üzere dört temel işleve ayrılarak planlanmasını savunan bir düzen arayışının kurumsal ifadesi olarak ele almaktadır. Benzer biçimde Le Corbusier'in Voisin Planı, Sennett'in yorumunda, kenti kusursuz işleyen bir makine olarak tasarlamayı hedefleyen işlevselci yaklaşımın en uç ve ütopyik örneklerinden biri olarak konumlanmaktadır. Buna karşılık Jane Jacobs, Sennett'in aktardığı üzere, kentin yukarıdan dayatılan planlarla değil; sokakta kurulan gündelik ilişkiler, karşılaşmalar ve pratikler yoluyla şekillendiğini savunur. Lewis Mumford ise insan katılımını dışlamayan, ancak belirli bir düzen ve tasarım ilkesini koruyan bahçe kent anlayışıyla bu iki uç yaklaşım arasında bir konumda değerlendirilir. Sennett bütün bu yaklaşımlar üzerinden çağdaş kentlerde değişik toplulukların çatışmadan bir arada yaşayabilmesinin hangi koşullarla sağlanabileceği sorusuna odaklanır.

İkinci bölüm "Barınmanın Zorluğu", Sennett'in kuramsal çerçevesini somut mekânsal deneyimlerle ilişkilendirdiği bölümdür. Yazar Delhi'de Nehru Place'de yaşayan Mr. Sudhir örneğinden hareketle mekânsal güvencesizliğin toplumsal sonuçlarını ele alır. Bu güvencesizliğin kökeninde kentlerin "dünya standartlarına uyum" söylemiyle yeniden düzenlenmesini haklı çıkaran siyasal girişimler yer almaktadır (Sennett, 2025, s. 115). Aynı biçimde, Şanghay'da Madam Q'nun anlatısı aracılığıyla hızlı kentsel dönüşümün insanların kimlikleri üzerindeki yıpratıcı etkisini tartışır (Sennett, 2025, ss. 124–135). Bu mikro deneyimler Sennett'in kentsel dönüşümü soyut planlama kararları yerine, gündelik yaşamda ortaya çıkan kırılmalara mercek tutarak ele aldığını ve okurda empati kurmayı

Geliş tarihi: 05.01.2026 Revizyon tarihi: 08.01.2026
Kabul tarihi: 09.01.2026 Online yayımlanma tarihi: 25.03.2026
İletişim: Nil Temelli
e-posta: nilddgn@gmail.com

 TMMOB
Şehir Plancıları Odası

amaçladığını göstermektedir. Bu mikro düzeydeki anlatıların ardından, Sennett farklılıkların kentte birbirleriyle karşılaşma biçimlerine dikkatini yöneltir. Heidegger'in düşüncesi, Nazizm deneyimi ve Venedik gettosu gibi tarihsel örnekler vererek, "koyu inançların" farklılıklara dokunma kapasitesini nasıl ortadan kaldırdığını vurgular (Sennett, 2025, ss. 146–160). Bu tartışmayı Tocqueville'in bireyselleşmeye ilişkin düşünceleriyle derinleştiren Sennett, teknolojik gelişmelerin kentleri giderek yalıtılmış ve içe kapanık mekânlara dönüştürme eğilimini sorgular. Googleplex çalışanlarının kapalı çalışma düzeni bu bağlamda kitapta ele alınır. Yazar akıllı kentleri "kapalı" ve "açık" olmak üzere iki türe ayırır. Abu Dabi ve Songdo örnekleriyle somutlaştırılan kapalı akıllı kent, bireyi edilgenleştiren, davranışları önceden belirleyen ve denetimi tek elde toplayan bir yapıyı temsil eder. Buna karşılık, Porto Alegre'nin Alivio Dutra dönemi deneyimiyle somutlaşan açık akıllı kent, *ville* ve *cit * arasında etkileşimi sağlayan, düşünmeyi ve katılımı destekleyen bir model olarak sunulur (Sennett, 2025, ss. 166–193). Bu ayırım aynı zamanda, teknolojik araçların "kullanıcı dostu" olarak sunulmasının her zaman katılımı ve özerkliği artırmadığını, tersine, kimi durumlarda kullanıcıyı edilgenleştiren ve karar süreçlerini görünmez kılan bir denetim biçimine dönüşebileceğini de ortaya koymaktadır.

Bu bölümde, farklı olanla iletişimin azalması, teknolojinin araçsallaştırıcı kullanımı ve hız odaklı büyüme pratikleri, kent deneyimini yoksullaştıran ana dinamikler olarak ele alınmaktadır. Sennett bu sorunlara yönelik tekil ve kesin çözümler önermenin olanaklı olmadığını özellikle vurgular ve kent sağlığını sürekli korunması gereken, kırılğan bir denge durumu olarak tanımlar. Bu bağlamda, yazar çatışmaların bütünüyle ortadan kaldırılmasını değil, farklılıkların bir arada var olabileceği toplumsal ve mekânsal koşulların güçlendirilmesini savunur. *Cit * ve *ville* arasındaki ilişkinin yeniden kurulması da bu açık düzen anlayışının başlıca bileşeni olarak ele alınır. Sennett'in bu bölümde sunduğu zengin kuramsal çerçeve anlatıyı beslemekle birlikte, kuramsal tartışmaların mekânsal örnekler ve teknolojik boyutlar arasında hızlı biçimde ilerlemesi anlatının izlenebilirliğini yer yer güçleştirmektedir.

Üçüncü bölüm "Şehri Açmak", kitabın normatif dönüm noktasını oluşturur. Önceki iki bölümde çeşitli örneklerle gösterilen "yanlış şehir tipolojilerinin" ardından Sennett, olması gereken kent modelini buradan başlayarak tartışmaya açar. Açık kent karmaşıklığı yönetebilen, yurttaşın deneyimini merkeze alan ve plancının tasarım gücünü toplumsal etkileşimle dengeleyen bir yapıdır. Bu bölüm Sennett'in yalnızca eleştiren değil, aynı zamanda yön gösteren niteliğini görünür kılar. Bu bölümde, Medellin'in Santo Domingo bölgesine ilişkin anlatısı, kentsel bilginin nasıl üretildiğine ilişkin çarpıcı bir örnek sunar. Burada çocukların rehberlik rolü üstlenmesi, kentte güvenli ve tehlikeli alanların yazılı kurallar ya da resmi göstergeler aracılığıyla değil, gündelik deneyim ve bedensel sezgi yoluyla öğrenildiğini göstermektedir. Sennett'in "sokak-

ların kurtları" olarak tanımladığı bu çocuklar, kenti sürekli okunması ve yorumlanması gereken bir yaşam alanı olarak deneyimler (Sennett, 2025, s. 200). Yazarın özellikle vurguladığı üzere, sokakların kurdu olmak isteğe bağlı bir seçim değil, yaşamını sürdürmenin zorunlu kıldığı bir uyum sağlama biçimidir (Sennett, 2025, ss. 201-202). Bu açıdan, Medellin örneği Sennett'in kent anlayışının merkezinde yer alan "örtük bilgi" kavramını somutlaştırır. Kentte nasıl yürüneceğini, hangi bakışın tehdit ya da davet anlamına geldiğini bilmek, resmi öğrenme süreçlerinden değil, yinelenen bedensel deneyimlerden doğar. William James ve Henri Bergson'un bilinç ve beden ilişkisine yönelik yaklaşımlarıyla uyumlu biçimde, Sennett kentsel yaşamı akılcı planlama süreçlerinden çok, alışkanlıklar, sezgiler ve duyuşal farkındalıklar aracılığıyla kavrar.

Sennett "Beş Açık Form" başlıklı bölümünde, çağdaş şehirçilik anlayışında egemen olan bitirilmiş, işlevi önceden belirlenmiş ve kullanıcıyı edilgenleştiren mekân anlayışına yönelik eleştirisini somut bir düzleme taşır. Bu bölüm, kitabın önceki bölümlerinde öne çıkan deneyim, beden ve gündelik yaşam vurgusunun, doğrudan mekânın nasıl tasarlandığına ilişkin tartışmayla birleştiği bir geçiş noktasıdır. Sennett burada kenti kullanım sırasında sürekli yeniden oluşturulan açık bir yapı olarak düşünmeyi önerir. Sennett'in tarihsel karşılaştırmaları bu önermeyi destekleyecek biçimde kurgulanır. Antik Atina'daki Agora ve Pnyx yalnızca siyasal işlevleriyle değil; farklı toplulukların bedensel olarak bir arada bulunabildiği, sesin, bakışın ve doğaçlama karşılaşmaların yaşanabildiği mekânlar olarak anılır. Bu alanlar, demokratik deneyimin yalnızca kurumsal düzenlemelerle tanımlanamayacağını; mekânsal açıklık ve karşılaşma imkânlarıyla birlikte üretildiğini göstermektedir. Buna karşılık, çağdaş kentlerde giderek yaygınlaşan büyük ölçekli meydanlar, anıt alanları ve tüketim merkezleri çoğu zaman belirli davranış kalıplarını dayatan ve beklenmedik kullanımlara kapalı mekânlar olarak katıma çıkar (Sennett, 2025, ss. 234–236). Sennett'in eleştirisi kalabalığın kendisine değil, kalabalığı taşıyamayan mekân tasarımlarına yöneliktir. Ona göre, sorun kentlerin yoğunluğu değildir; bu yoğunluğun farklılıkla etkileşebileceği esnek mekânsal koşulların giderek ortadan kalkmasıdır. Richard Sennett, açık kentin belirli mekânsal yaklaşımlar aracılığıyla kurulabileceğini savunur. Bu çerçevede gözenekli sınırlar (*porous boundaries*), mekânsal ve toplumsal alanlar arasındaki kesin ayrımların gevşetilmesini; tamamlanmamış biçimler (*incomplete forms*), kentsel mekânların kullanıcı müdahalesine ve zamansal dönüşüme açık kalmasını; tohum planlama (*seed-planning*) ise kentin nihai bir tasarım yerine gelişmeye açık bir süreç olarak ele alınmasını ifade eder. Sennett, bu yaklaşımlar aracılığıyla açık kenti, değişmez ve kapalı düzenlemelerin karşısına yerleştirir. Açık biçim bu bağlamda çatışmanın yönetilebilir ve öğrenilebilir olduğu bir kentsel yaşamı sağlamayı amaçlar.

Aşırı tasarlanmış ve her ayrıntısı belirlenmiş mekânların tersine, açık biçimler kullanıcıyı düşünmeye, uyum sağlamaya ve

mekânla ilişki kurmaya zorlar. Kolaj yöntemi bu yaklaşımın mekânsal karşılığı olarak, kenti tekil ve kapalı bir bütün yerine, yan yana gelen, ancak bütünüyle kaynaşmayan öğelerden oluşan açık bir yapı olarak düşünmeyi gerektirir (Sennett, 2025, s. 269). Bu mekânsal açıklık vurgusu Sennett'in kent yaşamını yalnızca biçimsel düzenlemeler üzerinden değil, bu düzenlemeler içinde kurulan toplumsal ilişkiler üzerinden de düşünme yaklaşımından beslenir. Bu yaklaşım doğrultusunda, Sennett sosyalliği zorunlu bir yakınlık ya da duygusal birlik-telik yerine, farklılıklar arasında kurulabilen iş birliği gibi ele alır. Gustave Le Bon'un kalabalığın bireysel düşünceyi aşındırdığına ilişkin uyarısını anımsatan yazar, John Locke'un yararcı iş birliği anlayışını ve Tocqueville'in bireyciliğin demokratik yaşamı zayıflatabileceğine ilişkin kaygılarını yeniden tartışmaya açar (Sennett, 2025, ss. 287-288). Boston'daki fırın örneğiyle, farklı etnik toplulukların birbirlerine yakınlaşmadan da üretken biçimde birlikte çalışabildiklerini gösterirken, bu sınırlı, ama dürüst ilişkinin kent yaşamı için kurucu bir değer olabileceğini ileri sürer. Georg Simmel, Hegel ve James C. Scott'un yaklaşımlarıyla birlikte değerlendirildiğinde bu çerçevede, Richard Sennett'in demokrasi ve planlamayı uzlaşma mantığına indirgemeyen; sürtünme, belirsizlik ve katılım üzerinden tanımlanan bir sosyallik olarak yeniden düşündüğünü göstermektedir. Bu çerçevede, Sennett açık kenti plancının geri çekildiği, biçimlerin uyarlanabilir kaldığı ve kentlilerin yapma sürecine katıldığı bir yaşam alanı olarak tanımlar. Açık kent bu anlamda bir birlik sözü olmaktan çok, farklılıklarla birlikte yaşamının olanaklı olduğu etik ve mekânsal bir çerçeve olarak ortaya çıkar. Buna karşın, eserde ağırlıklı olarak belirli ülkelerin kent deneyimlerine odaklanması nedeniyle, gelişmekte olan ülkelerdeki kent planlama pratiklerinin tarihsel, ekonomik ve siyasal bağlama özgü koşullarının Delhi örneği dışında, sınırlı ölçüde tartışıldığı söylenebilir.

Sonuç olarak, Sennett bu eseriyle kent üzerine uzun yıllara yayılan kuramsal bilgi birikimini ve gözlemlerini, kenti yalnızca tasarlanan bir nesne olarak değil, yaşanan ve sürekli pazarlık edilen bir oluşum olarak ele alan bir bakış açısıyla okuyucuya sunmaktadır. Açık kent yaklaşımı kesin çözümler sunan bir modelden çok, yapılmış kent ve toplumsal yaşam arasındaki ilişkinin nasıl açık tutulabileceğine ilişkin eleştirel bir düşünme zemini üretmektedir. Kavramsal açıdan güçlü olan bu yaklaşım, açık kentin farklı bağlamlarda nasıl uygulanabileceğine ilişkin tartışmaları beslerken, kentsel sorunların düzen ve denetim ekseninde ele alınışına dair mevcut yaklaşımların yeniden değerlendirilmesine katkı sağlamaktadır. Bununla birlikte, özgün baskıda yer alan görsellerin Türkçe çeviride bulunmaması okur deneyimini sınırlamaktadır. Bu durumun telif haklarından kaynaklanmış olabileceği düşünülebilir; ancak görsellerin çeviride yer almaması, kentsel örneklerin izlenmesini ve metindeki tartışmaların kavranmasını güçleştirmektedir. Eser kent çalışmalarında alışılmış kabulleri sorgulayan ve yeni tartışmalara kapı aralayan değerli bir katkı olarak öne çıkar.

Conflict of interest: The authors declare that there are no financial or personal conflicts of interest related to this study.

Funding and support: No financial support was received for the conduct or publication of this research.

Use of artificial intelligence (AI): No AI-based writing or editing tools were used at any stage of this study.

Peer-review: The manuscript has been revised in accordance with the editors' comments.

Çıkar çatışması: Yazarların bu çalışmayla bağlantılı finansal ya da kişisel herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Finansman ve destek: Bu araştırmanın yürütülmesi ve yayımlanması sürecinde herhangi bir finansal destek alınmamıştır.

Yapay zekâ kullanımı: Bu çalışmanın herhangi bir aşamasında yapay zekâ tabanlı yazım ya da düzenleme araçları kullanılmamıştır.

Hakem değerlendirmesi: Yazı, editör görüşleri doğrultusunda gözden geçirilmiştir.

Kaynak

Sennett, R. (2025). *İnşa etmek ve yaşamak: Şehir etiği* (A. Çavdar, Çev.). Ayrıntı Yayınları. (Özgün eserin basım tarihi 2018).